

<sup>10</sup> Там само. – Ст. 23.

<sup>11</sup> Там само. – Ст. 24.

<sup>12</sup> Там само. – Ст. 25.

<sup>13</sup> Там само. – Ст. 26.

<sup>14</sup> Там само. – Ст. 27.

<sup>15</sup> Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ohchr.org/english/law/cescr.htm> – Ст. 6.

<sup>16</sup> Там само. – Ст. 7.

<sup>17</sup> Там само. – Ст. 8.

<sup>18</sup> Там само. – Ст. 9.

<sup>19</sup> Там само. – Ст. 11.

<sup>20</sup> Там само. – Ст. 13.

<sup>21</sup> Там само. – Ст. 15.

<sup>22</sup> Международное право / А. Н. Вылегжанин, Ю. М. Колосов, Ю. Н. Малеев, Д. К. Бекашев и др; под ред. А. Н. Вылегжанина. – М.: Высшее образование, 2010. – С. 138.

<sup>23</sup> Див. Конвенції МОП на оф. сайті ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ru/documents/decl\\_conv/conventions](http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions)

<sup>24</sup> *Малинова О.* Три покоління прав человека / Пчела. – № 43 (август–октябрь 2003).

<sup>25</sup> Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995\\_015](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015)

#### Резюме

У статті розкривається загальний підхід щодо поділу прав людини на три покоління та детально розглядається друге покоління – соціальні права людини, аналізуються основні міжнародні документи, в яких було закріплено фундаментальні соціальні права – Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, конвенції Міжнародної Організації Праці. Автор також зупиняється на основних проблемах, що наразі існують у сфері соціальних прав та створюють необхідність перегляду правових і доктринальних підходів до цієї сфери.

**Ключові слова:** права людини, соціальні права, міжнародне право, міжнародно-правове закріплення.

#### Резюме

В статье раскрывается общий подход по разделению прав человека на три поколения и подробно рассматривается второе поколение социальных прав человека, анализируются основные международные документы, в которых были закреплены фундаментальные социальные права – Всеобщая декларация прав человека, Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах, конвенции Международной организации труда. Автор также останавливается на основных проблемах, которые сегодня существуют в сфере социальных прав и создают необходимость пересмотра правовых и доктринальных подходов к этой сфере.

**Ключевые слова:** права человека, социальные права, международное право, международно-правовое закрепление.

#### Summary

The article describes a common approach to the division of human rights into three generations, and dwells on the second generation – Social Rights. The author analyzes the major international instruments, which fixed the fundamental social rights – the Universal Declaration of Human Rights, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Labour Organization conventions. Also, the author dwells on the major problems as there are in the area of social rights and create the need to review the legal and doctrinal approaches to this area.

**Key words:** human rights, social rights, international law, international fixation.

*Отримано 16.03.2012*

#### **К. С. НЕМЧЕНКО**

*Костянтин Сергійович Немченко, студент  
IV курсу Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка*

### **ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

Світова фінансова криза 2008 р. показала нездатність економічних систем країн світу до роботи в умовах рецесії, та нездатність банківських систем до саморегулювання, що й призвело до таких негативних

наслідків. Подальший період фінансової кризи продемонстрував неспроможність регуляторних органів банківської системи деяких країн світу, в тому числі України, провести повноцінне «оздоровлення», рефінансування банківського сектору. Програми рекапіталізації банків не задіяні, а окремі заходи рекапіталізації не досягають запланованого ефекту. Причини – відсутність достатньої кількості необхідних коштів, небажання підтримки акціонерів «проблемних» банків, відсутність механізму ефективного ризик-менеджменту «проблемних» банків у системі банківського регулятора Національного Банку України, (далі – НБУ), неспроможність створити умови ефективного використання коштів, що надані комерційним банкам на умовах рефінансування.

Дослідженню в даній сфері присвячено велику кількість наукових праць, але серед тих хто найбільш глибоко та ґрунтовно досліджували це питання слід назвати Ю. П. Битяка, Ю. В. Ващенко, Д. О. Гетманцева, Є. В. Карманова, О. О. Качана, О. І. Кіреєва, О. А. Костюченка, Г. О. Кришталя, В. Л. Кротюка, Т. А. Латковська, О. П. Орлюк, С. В. Очкурєнка, А. О. Селіванова, М. В. Сідака, М. В. Старинського, В. С. Стельмаха. У їхніх дослідженнях розглянуто проблеми правового регулювання банківських відносин, зокрема у сфері нагляду за діяльністю банківських установ.

Оскільки завдання запобігання нестабільностям банківського сектору та стримуванню банківських ризиків на допустимому рівні було пов'язано з певними заходами, у статті розглянуто такі питання щодо системи банківського нагляду регуляторного органу України – НБУ:

1) які існують системи банківського нагляду та до якої відноситься система банківського нагляду України;

2) які висновки були зроблені за результатами кризи та які заходи вжиті у посткризовий період (українська та світова практика);

3) які результати застосування таких заходів в Україні?

Світова фінансова криза не обійшла й Україну, дуже жорстко позначилась на її фінансовій системі. Банки не стали винятком – збитки банків за січень – жовтень 2009 р. становили 38,45 млрд грн. Криза дешевих грошей та іпотечного кредитування в США потягнула за собою чергу фінансових подій, що зачепили економіки багатьох країн світу.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національний банк України», банківський надгляд – це система контролю та активних впорядкованих дій НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку. Організація банківського нагляду базується на національній законодавчій базі та рекомендаціях міжнародних банківських комітетів<sup>1</sup>. Система банківського нагляду зазвичай включає:

- типи банківських установ, що підлягають нагляду;
- процедуру видачі ліцензій на здійснення банківських операцій і т.д.;
- стандарти бухгалтерського обліку, банківської та статистичної звітності;
- порядок анулювання ліцензій на банківську діяльність або обмеження банківських операцій;
- обов'язковість аудиторських перевірок;
- порядок призначення тимчасових адміністрацій з управління банком;
- оголошення банків неплатоспроможними.

Організаційна структура банківського нагляду характеризується великою різноманітністю. У таких країнах, як Великобританія, Італія, Нідерланди надгляд за здійсненням діяльності комерційних банків здійснюють центральні комерційні банки. У Канаді та Швейцарії органи нагляду відділені від центральних банків. У Німеччині, США та Японії існує змішана система, за якої центральні банки розділяють обов'язки з нагляду з державними органами. Далі розглянуто організаційну структуру банківського нагляду НБУ.

На сучасному етапі система банківського нагляду в Україні скоординована за вертикаллю і функціонує як єдиний механізм у складі НБУ. Реформа структури банківського нагляду НБУ 2008 р. дала можливість централізувати систему спостереження за діяльністю банків. Підпорядкування регіонального нагляду центральному апарату НБУ дало змогу створити ефективний центр прийняття рішень та спрямувати зусилля на запобігання виникненню ризиків у діяльності банків і забезпечення їх стабільності відповідно до вимог Базельського комітету.

Сучасна структура системи банківського нагляду НБУ передбачає вирішення таких завдань, як визначення стратегії і пріоритетних напрямів розвитку нагляду, розроблення методологічної і нормативної бази банківського регулювання та нагляду, забезпечення безперервного процесу нагляду, починаючи з реєстрації та ліцензування банків, проведення оперативного моніторингу, інспектування, прийняття адекватних заходів щодо стабілізації діяльності банків, робота з проблемними банками і прийняття рішень про їх подальшу діяльність, а також ліквідація банків. Керівництво структурними підрозділами з питань банківського регулювання та нагляду покладено на заступника Голови НБУ – куратора служби банківського нагляду і виконавчого директора – керівника Служби банківського нагляду НБУ. Службу банківського нагляду НБУ створено з метою координації наглядових процесів і контролю за їх здійсненням. До Служби банківського нагляду увійшли Департамент нормативно-методологічного забезпечення банківського регулювання та нагляду, Департамент безвізного банківського нагляду, Департамент інспектування банків, Департамент кризового менеджменту та контролю операцій на відкритому ринку, Управління юридичного забезпечення банківського нагляду, Управління ліквідації банків. Департамент реєстрації та ліцензування банків та Департамент з

питань запобігання використанню банківської системи для легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму підпорядковані заступнику Голови НБУ – куратору служби банківського нагляду. Реалізація політики НБУ у сфері банківського регулювання та нагляду в регіонах здійснюється через підрозділи банківського нагляду при територіальних управліннях НБУ. Система банківського нагляду на рівні відповідних департаментів банківського нагляду НБУ та відділів банківського нагляду при територіальних управліннях НБУ виконує такі функції:

- реєстрація банків та ліцензування банківської діяльності;
- здійснення контролю за дотриманням банками вимог щодо регулятивного капіталу та економічних нормативів;
- проведення інспекційних перевірок банків;
- визначення рейтингових оцінок діяльності банків на основі оцінки ризиків;
- застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства;
- здійснення контролю за проведенням заходів реорганізації та припинення діяльності банків;
- запобігання використанню банківської системи для легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму;

- координації інформації щодо банківського нагляду.

Комісія НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків<sup>2</sup> є органом, спеціально створеним для проведення скоординованої, зваженої та послідовної політики щодо реєстрації банків і ліцензування їх діяльності, установлення вимог та обмежень щодо діяльності банків, здійснення нагляду за діяльністю банків, застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства, надійного захисту інтересів вкладників і кредиторів банків, своєчасного реагування на зміни, які відбуваються в банківській системі України. Відповідні комісії створені при кожному територіальному управлінні НБУ.

Основними завданнями Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків та Комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків при територіальному управлінні НБУ є:

- забезпечення стабільності й надійності банківської системи в державі та її регіонах (у чому й виявляється захист інтересів вкладників та інших кредиторів банків);
- безпосереднє здійснення банківського нагляду в цілому та на місцях (визначення останніх тенденцій такого нагляду та використання нових способів забезпечення нагляду за діяльністю банків);
- забезпечення координації роботи служби банківського нагляду та взаємодії її з іншими органами державної влади, що полягає в обігу інформації, яка може бути необхідна для здійснення ефективного та своєчасного нагляду;
- застосування заходів впливу за порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів НБУ або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, відповідно до делегованих Правлінням НБУ і визначених нормативно-правовими актами НБУ повноважень;
- вжиття заходів щодо запобігання злочинності та правопорушенням у банківській системі.

Ключовим підрозділом НБУ зі здійснення нагляду та регулювання діяльності банків є Комісія з питань нагляду та регулювання діяльності банків. Основною формою діяльності комісії є засідання. Вони скликаються у разі виникнення питань, що не можна вирішити в межах компетенції підрозділів, що здійснюють безпосередній нагляд.

Світова фінансова криза або «велика рецесія», як її іноді ще називають, почалась у 2008 р. Її попередником була іпотечна криза в США, яка спричинила банкрутства великих банків, що відігравали основну роль на ринку банківських послуг у США. Тому актуально буде розглянути вжиття заходів з подолання проблем у банківському секторі, що застосовані цією країною в першу чергу. Вважаємо за доцільне викласти роз'яснення щодо ключових причин, що підштовхнули до кризи, та заходів, що були вжиті для її подолання.

Законодавча система фінансового регулювання, яка діяла до кризи, мала серйозні прогалини. Суттєво важливо, що тіньові банки (розуміються фінансові організації, що не є регульованими депозитарними інститутами – ощадними асоціаціями, комерційними банками та кредитними союзами)<sup>3</sup> не потрапляли в основній своїй частині під системний та ефективний нагляд. Багато видів тіньових банків взагалі не потрапляли під будь-який значний пруденційний нагляд (пруденційний нагляд – це система банківського нагляду, за якої головну увагу органів нагляду зосереджено на регулярному проведенні оцінювання загального фінансового стану, результатів діяльності та якості керівництва)<sup>4</sup> та регулювання, включаючи фірми спеціального призначення: ВАКБ (Open Joint Stock Commercial Bank ВАКБ, Відкритий акціонерний комерційний банк)<sup>5</sup>, хеджові фонди (Хедж-фонд – приватний, не обмежений нормативним регулюванням або підданий низькому рівню нормативного регулювання інвестиційний фонд, обмежений для широкого кола осіб, керівництво яким здійснює професійний управляючий. Характеризуються особливою структурою винагородження за управління активами)<sup>6</sup>, та багато інших небанківських компаній, що займались оформленням іпотечних кредитів. Жоден регулюючий орган не обмежував леверидж (леверидж – це співвідношення суми застави та позиченого капіталу. Замість вказівки розміру маржі вказують розмір левериджу у вигляді коефіцієнту, що показує співвідношення суми застави до розміру наданого кредиту)<sup>7</sup>) та політику в сфері ліквідності цих фірм. Будь-які регулятивні стандарти не поширювались на якість їхнього ризику – менеджменту або рівень ризику їхніх операцій. Ринкова дисципліна, що накладається кредиторами та контрагентами в деякому сенсі допомагала, але не обмежувала системні ризики, які були поставлені перед такими фірмами. Тіньові банки зробили великий внесок у розвиток кризи. Хеджові фонди, які часто називали потенційно ризиковими, перед кризою

такої ролі не відіграли. Можливо через стурбованість, що пов'язана з ними, вони більше перебувають під впливом ринкової дисципліни.

Інші тіньові банки потенційно могли підтрапляти під який-небудь нагляд і контроль, але слабкість у законодавстві та регулятивній базі означала те, що на практиці вони регулювались і контролювались недостатньо. Наприклад, Комісія з цінних паперів та бірж (SEC) регулювала брокерсько-дилерські холдингові компанії, але тільки через добровільні угоди, яким не вистачало суворого режиму обов'язкового регулювання. Значні брокерсько-дилерські холдингові компанії зіткнулись з серйозними збитками та проблемами фінансування під час кризи, а нестабільність таких фірм, як «Bear Stearns» і «Леман Бразерс», спричинила значні втрати фінансовій системі. Схожим чином страхові операції компанії «AIG» контролювались і регулювались різними міжнародними регуляторами та регуляторами штату. Проте Бюро нагляду за заощаджувальними установами технічно також мали повноваження для перевірки «AIG» як заощаджувальної холдингової компанії. Однак нагляд за відділом фінансових інструментів фірми, в якій відбувалась діяльність з торгівлі деривативами, що нанесла значний ущерб фірмі, була обмежена.

Нестача повноважень тягне за собою нестачу інформації. Тіньові нерегульовані банки не повинні були доповідати та надавати дані, які адекватно продемонстрували би наявність ризику за їх позиціями чи практикою. Більше того, відсутність попередніх звітностей та наглядових відносин заважало системному збиранню інформації, яка могла би допомогти в перші дні кризи.

Більш загальним недоліком було те, що за історичними причинами регулювання та нагляд були сконцентровані на безпеці та надійності (або методах практичної діяльності) окремих фінансових установ організацій ринків. Однак в США та більшості інших розвинутих економік жодна урядова установа не має достатньо повноважень – нині їх часто називають «макропруденційними», вжити заходи з обмеження системного ризику. Наприклад, більшість фірм з ВАКБ були невеликими порівняно з розміром банку – спонсора. У разі, якщо Федеральна Резервна Служба (далі – ФРС) чи інший регулятор спробували би зупинити або обмежити діяльність такої фірми, банки-спонсори могли б аргументувати (досить коректно), що окремо такі фірми занадто малі, щоб загрожувати безпеці та надійності своїх спонсорів. Але численні малі фірми та ряд зовсім не малих компаній, що були розподілені по всій системі банків, додавали системної уразливості. Цей приклад також дає можливість підкреслити важливість міжнародного співробітництва в глобальній економічній системі. Дії США з більш жорсткого контролю таких фірм могли би бути неефективні, як би іноземні регулятори не застосували схожі заходи, оскільки багато з таких компаній спонсоровались фінансовими організаціями з-за кордону.

Розподіл повноважень, які характеризують банківський нагляд перед кризою, підкреслили ще одну законодавчу кризу або що найменше слабкість закону. Закон Гремма – Лінч – Блайлі (Gramm – Leach – Bliley Act) вимагав, що б ФРС у наглядовій діяльності більше спиралась на основний наглядовий орган – функціонально регулюючий дочірні фірми. Ця система отримала назву Фед-лайт (Fed-lite – полегшений Федеральний резерв). Наприклад, ФРС мала була спиратись на Управління контролю грошового обороту (Office of the Comptroller of the Currency, OCC) щодо національних дочірніх банків та на SEC – відносно брокерсько-дилерських дочірніх фірм. Хоча всі відомства ділились інформацією, на практиці вимоги закону Гремма – Лінча – Блайлі ускладнювали для кожного окремого регулятора отримання надійного цілісного відображення за всіма видами діяльності та ризиками значних банківських інститутів.

Особливо значні та небезпечні для економіки проблеми виникли з великими компаніями, діяльність яких пов'язана з ринком житла, що їх підтримував уряд США. Такими найбільшими компаніями були, «Фенні Мей» та «Фреді Мек». Хоча ці дві компанії підпадали під нагляд з боку регуляторів, законодавча база щодо них була проблемною. Ці компанії були номінально приватними, але федеральна влада забезпечувала їх зобов'язання перед третіми особами, що надавало певні переваги. Ці переваги давали можливість цим двом компаніям зайняти повністю деякі галузі монополізувавши їх. До цих галузей, зокрема, відносились такі послуги, як надання кредитних гарантій та забезпечення іпотечних кредитів. Ці послуги були виключені зі списку обов'язкових для реєстрації та звітності. Перед регулятором цього типу корпорацій як державного органу: Бюро нагляду за федеральними корпораціями житлового сектору – стояло кілька цілей, – розвиток домоволодіння та підтримка надійності й безпеки діяльності корпорацій «Фенні Мей» та «Фреді Мек». Саме ця взаємовиключність цілей дала змогу корпораціям працювати в сфері забезпечення іпотечного кредитування з капіталом, низьким за якістю та недостатнім за розміром, для забезпечення ризиків, що передбачають зазвичай такі кредитні портфелі.

Багато таких законодавчих прогалин було подолано з прийняттям нових законодавчих актів в ході недавньої фінансової реформи. Варто відзначити, що при створенні Ради нагляду за фінансовою стабільністю одночасно з наданням нових повноважень регуляторам треба посилити макропруденційний аспект регулювання та нагляду. За новим законодавством всі системоутворюючі фінансові організації, навіть включаючи ті з них, що не є банківськими холдингами, підлягатимуть консолідованому нагляду. Крім цього обмеження за законом Гремма – Ліча – Блайлі було змінено таким чином, щоб надати ФРС можливість отримувати більш повну картину становища великих фінансових компаній<sup>8</sup>.

Причинами кризових явищ у банківській сфері економіки перш за все стали внутрішні проблеми банківської системи, а саме відсутність чіткої державної політики, спрямованої на формування банківської системи фінансового моніторингу, що сприяє виявленню правопорушень на ранніх етапах їх розвитку та відсутність ефективної системи банківського нагляду. Також важливим негативними факторами є недостат-

ня кваліфікація управління банківськими ризиками (в першу чергу валютними та кредитними), низька капіталізація окремих українських банків, поширеність спекулятивних операцій на фінансовому ринку на збиток більш трудомісткій та менш прибутковій роботі з реальним сектором економіки. Не викликає сумніву той факт, що на кредитні ризики банків впливає низька фінансова дисципліна кредиторів<sup>9</sup>. Банківський сектор є одним з найбільш нестійких до впливу правопорушень, що здійснюються в ньому. Очевидно, що правопорушення в цій сфері зумовлюють значну небезпеку для держави, оскільки сприяють дестабілізації грошово-кредитної системи зниження рівня довіри до кредитних організацій та зменшення надходжень до таких організацій, що в свою чергу унеможливує кредитування реального сектору економіки.

«Друга хвиля» кризи в банківському секторі почалась через проблеми банків, пов'язані з неповернення кредитів кредиторами. При цьому, якщо в «першу хвилю» ризики були пов'язані з різким знецінюванням гривні та відтоком вкладників з кредитних організацій, то наступним етапом дестабілізації стала криза неповернень позик. Здавалося б рекапіталізація банків здатна частково подолати проблему «поганих боргів», але на практиці було виявлено деякі особливості, що не дозволили досягти необхідного позитивного ефекту рекапіталізації. Вона проводилась шляхом введення тимчасових адміністрацій в банках, які підлягали рекапіталізації. При цьому в ряді банків такий захід не отримав позитивного ефекту. Незважаючи на наявність тимчасової адміністрації, кошти, отримані від держави в ході рефінансування не дали змогу очікувати запланований ефект – оздоровлення банку, взамін цього відбувся відтік державних коштів. При цьому таке маніпулювання коштами здійснювалося шляхом надання кредитів підприємствам, установам та організаціям, реальні власники яких були пов'язані або з бенефіціаріями банків, або тими особами, що санкціонували надання такого кредиту, тобто представниками НБУ, що входили до тимчасової адміністрації банку. Цьому сприяло також недостатній рівень контролю з боку регулятора за наявності чи відсутності зв'язку між особами, які беруть значну участь у капіталі банку, чи керуючими в тимчасовій адміністрації банків та власниками тих юридичних осіб, що кредитуються. Прикладом цього може слугувати банк «Родовід»<sup>10</sup>. Кредитування «споріднених» кредиторів за рахунок коштів, наданих на рефінансування, можливе через відсутність механізму консолідованого нагляду з боку НБУ за рефінансуванням на всіх його етапах.

НБУ в листі від 30.12.2004 № 42-412/4010-13749 закріпив програму запровадження рекомендацій документа Базельського комітету з банківського нагляду "Міжнародне наближення оцінки капіталу і стандартів капіталу: переглянута концептуальна основа" від 2004 р. Цим документом НБУ визначив систему банківського нагляду таким чином, щоб вона відповідала міжнародним стандартам<sup>11</sup>. Але з прийняттям останніх рекомендацій щодо банківського нагляду «Базель-3» та викликів, які поставила криза перед Україною? виникла потреба «модернізації» нагляду в банківській системі України. Частково ці вимоги відбилися в змінах та прийнятті законодавчих та регуляторних актів, що містять норми, які регулюють наглядову діяльність на банківському ринку України. До таких актів можна віднести: Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків» від 15.02.2011, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму» від 24.12.2002, Постанову НБУ «Про затвердження Положення про застосування НБУ заходів впливу за порушення банківського законодавства» № 369 від 28.08.2001, Постанову НБУ «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України санкцій за порушення законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» № 192 від 15.06.2011, Постанову правління НБУ «Про затвердження Порядку надання Державною службою фінансового моніторингу України Національному банку України інформації для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням банками вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» № 7 від 17.02.2012. Всі ці акти безпосередньо або опосередковано формують елементи системи банківського нагляду – суб'єкти нагляду, компетенцію наглядових органів, кількість наглядових органів, коло об'єктів нагляду тощо. Спільною ознакою всіх цих норм є те, що вони не завжди є системними відносно вже існуючих законодавчих норм, іноді вступаючи з ними в колізію. Як приклад ст. 73 закону України «Про банки і банківську діяльність» вступає в колізію з положеннями ст. 1166 Цивільного Кодексу України в частині визначення поняття «ризики діяльності».

Отже, проаналізувавши чинне банківське законодавство України та деяких зарубіжних країн щодо зміцнення банківського нагляду нашої держави, вважаємо за доцільне вжити такі заходи:

1) використати аналогічний підхід банків в США у питанні зміцнення фінансової дисципліни в Україні, а саме в частині контролю за якістю вимог банків до капіталу, що має страхувати ризики кредитування банками боржників;

2) створити окрему процедуру перевірки кредиторів на предмет «спорідненості» не тільки з керівництвом комерційних банків, а й з представниками тимчасової адміністрації НБУ в тих комерційних банках, що проводять рефінансування з боку держави;

3) розширити компетенцію НБУ з питання доступу до інформації фінансового моніторингу для збільшення ефективності нагляду за процедурою рефінансування банківської системи України з метою отримання інформації, що є важливою для оцінки стану комерційних банків, але має опосередкований вплив на активи банку, шляхом видання спільних наказів НБУ, Державної служби фінансового моніторингу України, Державної комісії контролю цінних паперів та фондового ринку, Державною податковою інспекцією України.

<sup>1</sup> Закон України «Про Національний банк України» за станом на 1 березня 2012 року // [Електронний ресурс] – режим доступу: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)

<sup>2</sup> Постанова Правління НБУ № 470 від 09.11.98 «Про Положення, про Комісію Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків» (Нормативний документ НБУ) за станом на 1 березня 2012 року // [Електронний ресурс] – режим доступу: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)

<sup>3</sup> «Причины последнего финансово-экономического кризиса» Показания председателя Совета управляющих ФРС США Бена Ш. Бернанке Бюллетень "FEDSPEAK": Главное о Федеральной Резервной Системе США за станом на 1 березня 2012 року // [Електронний ресурс] – режим доступу: [www.fedspeak.ru](http://www.fedspeak.ru)

<sup>4</sup> Постанова Правління НБУ № 114 від 20.03.98 «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України» (Нормативний документ НБУ) за станом на 1 березня 2012 року // [Електронний ресурс] – режим доступу: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)

<sup>5</sup> Гриньова В. М., Коюда В. О. Тлумачний словник економічних термінів: Навчальний посібник. – Харьков: ИНЖЭК, Издательский Дом, 2003. – С. 40.

<sup>6</sup> Там само. – С. 130.

<sup>7</sup> Там само. – С. 60.

<sup>8</sup> «Причины последнего финансово-экономического кризиса» Показания председателя Совета управляющих ФРС США Бена Ш. Бернанке Бюллетень "FEDSPEAK": Главное о Федеральной Резервной Системе США за станом на 1 березня 2012 року // [Електронний ресурс] – режим доступу: [www.fedspeak.ru](http://www.fedspeak.ru)

<sup>9</sup> Проблемы банковского сектора Украины за станом на 1 березня 2012 року [uallfinanz](http://uallfinanz.com/) – Банковские новости, банковский портал // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://uallfinanz.com/>

<sup>10</sup> Бутусов Ю. Кто ответит за «Родовид»? // Зеркало недели. Украина. – № 42, 18 ноября 2011.

<sup>11</sup> НБУ в листі від 30.12.2004 № 42-412/4010-13749 Міжнародне наближення оцінки капіталу і стандартів капіталу: переглянута концептуальна основа" (Нормативний документ НБУ) за станом на 1 березня 2012 року // [Електронний ресурс] – режим доступу: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)

#### Резюме

Стаття присвячена дослідженню заходів подолання законодавчих у регулюванні банківського нагляду в Україні в пост-кризовий період. Проаналізовані вітчизняна та зарубіжні практики застосування таких заходів. Автор приходить до висновку, що додаткового врегулювання потребують питання банківської дисципліни та рекапіталізації банків.

**Ключові слова:** НБУ, банківський контроль, банківський нагляд, банківська криза.

#### Резюме

Статья посвящена исследованию мер преодоления законодательных пробелов в регулировании банковского надзора в Украине в посткризисный период. Проанализированы отечественные и зарубежные практики применения таких мер. Автор делает вывод, что дополнительного урегулирования требуют вопросы банковской дисциплины и рекапитализации банков.

**Ключевые слова:** НБУ, банковский контроль, банковский надзор, банковский кризис.

#### Summary

Article is devoted to research of legislative measures and how using them to overcome the legislative gaps in the regulation of banking supervision in Ukraine in the post-crisis period. The domestic and foreign practice of using such measures was analyzed. The author concludes that additional regulation requires the issue of banking discipline and re capitalization of banks

**Key words:** National Bank of Ukraine, banking control, banking supervision.

Отримано 13.03.2012

**М. В. СТОЛЯРЧУК**

*Марта Василівна Столярчук, студентка IV курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

## ПРО РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

З часу проголошення незалежності процеси державотворення в Україні розвивалися багатограними і конструктивними шляхами.

Проте розвиток українського суспільства, реформування його політичної системи потребує вдосконалення форми державного правління, перерозподілу конституційних повноважень між основними владними інституціями. Актуальними є також питання реформування судово-правової системи, адміністративно-тери-